

บทที่ 3

กรอบแนวคิดและวิธีการวิจัย

จากการนำเสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั่วไปรวม 2 ข้อ ได้แก่ (1) เพื่อศึกษาสภาพความต้องการของคนญี่ปุ่นวัยเกษียณเรื่องการท่องเที่ยวแบบพำนักนานในจังหวัดเชียงใหม่ (2) เพื่อศึกษาสภาพความพร้อมของคนไทยในจังหวัดเชียงใหม่ในการสนองตอบความต้องการของคนญี่ปุ่นวัยเกษียณเรื่องการท่องเที่ยวแบบพำนักนานในจังหวัดเชียงใหม่ จากการนำเสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัยเฉพาะรวม 10 ข้อตามรายละเอียดในบทที่ 1 (น. 15-16) ตลอดจนจากการทบทวนวรรณกรรม ผลงานวิจัย ตลอดจนงานเขียนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2 ในบทนี้จะกล่าวถึง กรอบแนวคิดในการวิจัย สมมติฐานงานวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือที่ใช้สำรวจกลุ่มตัวอย่าง การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้สำรวจกลุ่มตัวอย่าง วิธีและสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

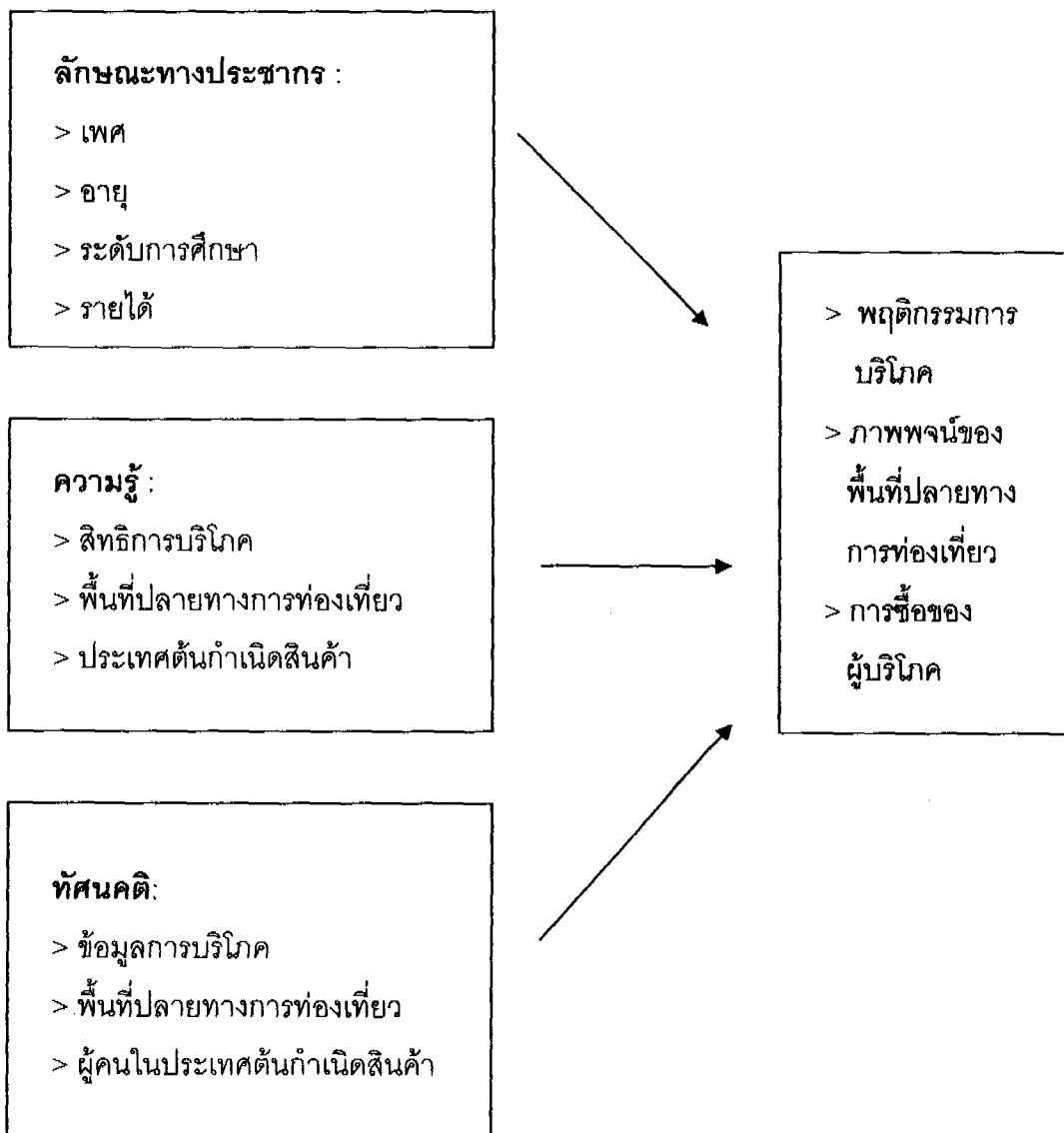
จากการทบทวนงานวิจัยที่ประยุกต์ใช้แบบจำลองการประเมินความรู้ ทักษะ และความต้องการ/ ภาพพจน์ในตารางที่ 2.23 (น. 96) นั้น ได้มีการนำลักษณะทางประชากรที่มีนัยสำคัญทางสถิติ อันได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ มาใช้ในงานวิจัย ขณะที่การประเมินความรู้จะครอบคลุมเรื่องสิทธิในการบริโภค พื้นที่ปลายทางของการท่องเที่ยว และประเทศต้นกำเนิดสินค้า การประเมินทัศนคติ ได้แก่ การนึกคิดเรื่องข้อมูลการบริโภค ความคิดเห็นต่อพื้นที่ปลายทาง และความรู้สึที่มีต่อผู้คนในประเทศต้นกำเนิดสินค้า ส่วนการประเมินความต้องการ/ ภาพพจน์ กล่าวถึง พฤติกรรมการบริโภค ภาพพจน์ของพื้นที่ปลายทาง และการซื้อผลิตภัณฑ์จากประเทศต้นกำเนิดสินค้า (รายละเอียดในแบบจำลองที่ 1) ผู้วิจัยจึงได้พัฒนากรอบแนวคิดในการวิจัยของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ด้วยการนำลักษณะทางประชากร ทั้งที่เป็นสถานภาพทางสังคมและสถานภาพทางเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง อันได้แก่ ชุมชนที่อาศัย เพศ อายุ สถานภาพในครอบครัว ระดับการศึกษา งานที่ทำ/ งานที่ทำก่อนเกษียณ ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน รายได้ และรายจ่าย (สำหรับกลุ่มตัวอย่างคนญี่ปุ่นวัยเกษียณ) รวมถึงศาสนา (สำหรับกลุ่มตัวอย่างคนไทย) ความรู้รวม ทักษะรวม ความต้องการเรื่องการท่องเที่ยวแบบพำนักนานของคนญี่ปุ่นวัยเกษียณในจังหวัดเชียงใหม่ ตลอดจนความพร้อมของคนไทยในการสนองตอบ

ความต้องการเรื่องการท่องเที่ยวแบบพำนักรถนอนของคนญี่ปุ่นวัยเกษียณในจังหวัดเชียงใหม่ (รายละเอียดในแบบจำลองที่ 2 และ 3) ดังนี้

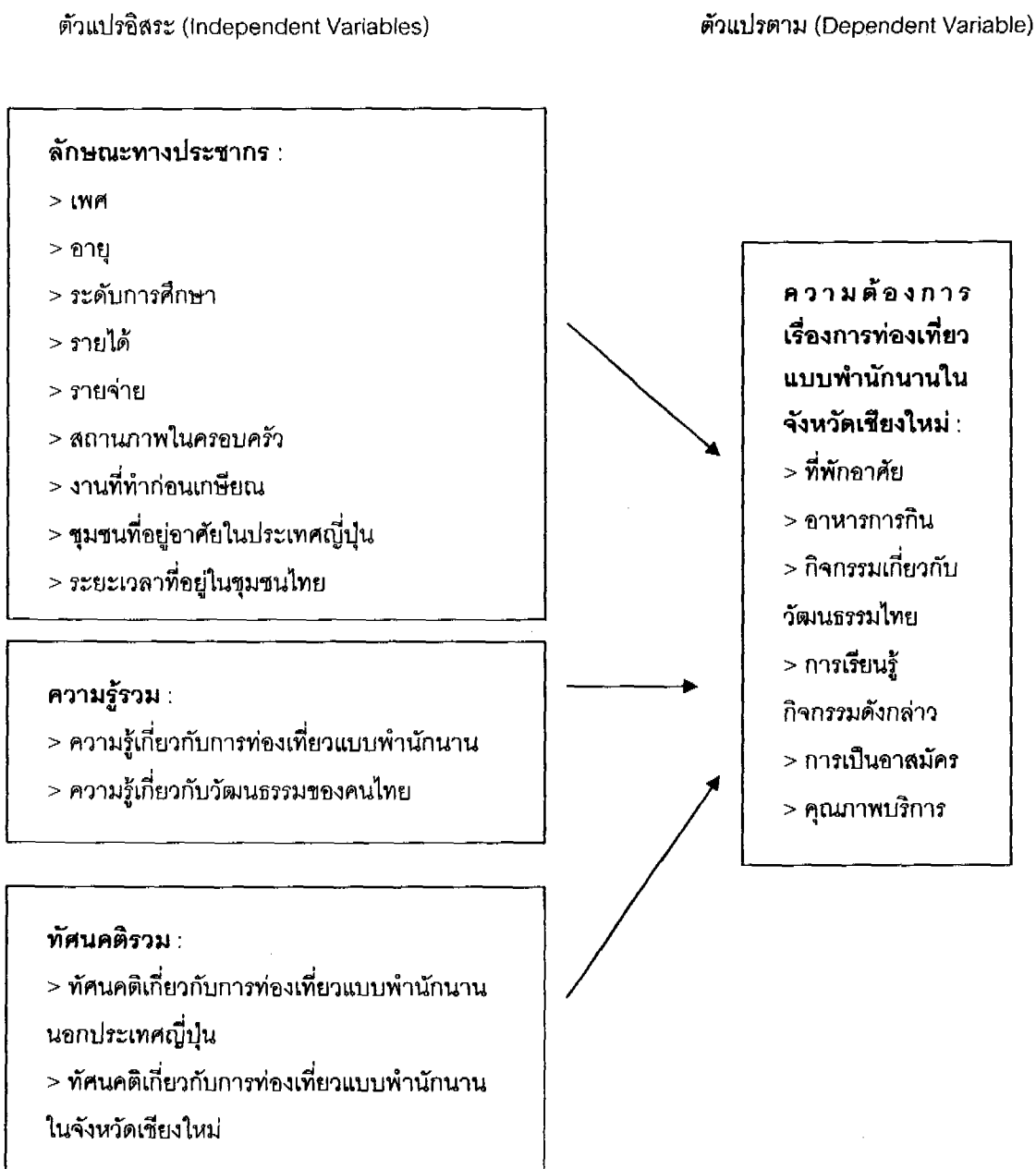
แบบจำลองที่ 1: กรอบแนวคิดการประเมินความรู้ ทักษะ และความต้องการ/ภาพพจน์

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)

ตัวแปรตาม (Dependent Variable)

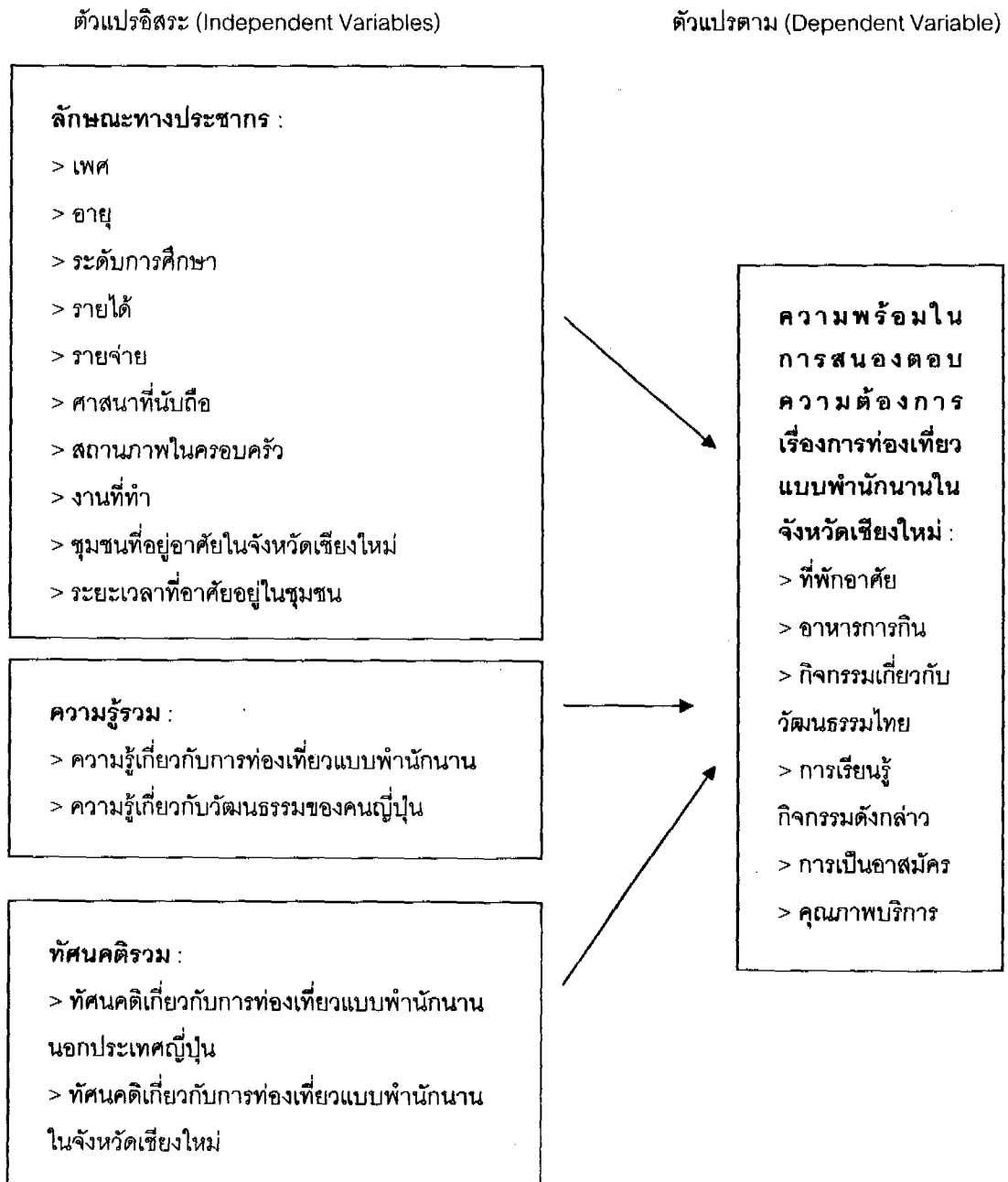

แบบจำลองที่ 2: กรอบแนวคิดในการวิจัยสำหรับกลุ่มตัวอย่างคนญี่ปุ่นวัยเกษียณ

สำหรับลักษณะทางประชากรนั้น งานวิจัยฉบับนี้ได้เพิ่มตัวแปรที่เป็นรายจ่าย สถานภาพในครอบครัว งานที่ทำก่อนเกษียณ ชุมชนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย และระยะเวลาที่อยู่ในชุมชนไทย ในขณะที่ความรู้รวมนั้น ครอบคลุมความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบพำนักนานและความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของคนไทย บางประการที่แตกต่างอย่างโดดเด่นจากวัฒนธรรมของคนญี่ปุ่น ตลอดจนทัศนคติรวมซึ่งหมายถึงทัศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบพำนักนานนอกประเทศญี่ปุ่นและในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งล้วนแล้วแต่น่าจะส่งผลต่อตัวแปรตามที่เป็นความต้องการเรื่องการท่องเที่ยวแบบพำนักนานในจังหวัดเชียงใหม่ในหมวดต่างๆ ดังกล่าว

แบบจำลองที่ 3: กรอบแนวคิดในการวิจัยสำหรับกลุ่มตัวอย่างคนไทย

สำหรับลักษณะทางประชากรนั้น งานวิจัยฉบับนี้ได้เพิ่มตัวแปรที่เป็นรายจ่าย ศาสนาที่นับถือ สถานภาพในครอบครัว งานที่ทำ ชุมชนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ในขณะที่ความรู้รวมนั้น ครอบคลุมความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบพำนักนานและความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของคนญี่ปุ่นบางประการที่แตกต่างอย่างโดดเด่นจากวัฒนธรรมของคนไทย ตลอดจนทัศนคติรวมซึ่งหมายถึง ทัศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบพำนักนานนอกประเทศญี่ปุ่นและในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งล้วนแล้วแต่น่าจะส่งผลต่อตัวแปรตามที่เป็นความพร้อมในการสนองตอบความต้องการ ฯ ในหมวดต่างๆ ดังกล่าว

สมมติฐานงานวิจัย

เนื่องจากสมมติฐานทางสถิตินั้นประกอบด้วยสมมติฐานศูนย์ (หรือ Null Hypothesis) ซึ่งแสดงความเป็นอิสระระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม และสมมติฐานทางเลือก (หรือ Alternative Hypothesis) ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม โดยมักเป็นสมมติฐานที่คาดว่าจะเป็ผลของการวิจัย¹ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ตั้งสมมติฐานทางเลือกของงานวิจัยนี้รวม 6 ข้อ ดังนี้

1. ลักษณะทางประชากรมีความสัมพันธ์กับความต้องการของคนญี่ปุ่นวัยเกษียณเรื่องการท่องเที่ยวแบบพำนักนานในจังหวัดเชียงใหม่
2. ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบพำนักนานและความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย (ความรู้รวม) มีความสัมพันธ์กับความต้องการของคนญี่ปุ่นวัยเกษียณเรื่องการท่องเที่ยวแบบพำนักนานในจังหวัดเชียงใหม่
3. ทศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบพำนักนานนอกประเทศญี่ปุ่นและในจังหวัดเชียงใหม่ (ทศนคติรวม) มีความสัมพันธ์กับความต้องการของคนญี่ปุ่นวัยเกษียณเรื่องการท่องเที่ยวแบบพำนักนานในจังหวัดเชียงใหม่
4. ลักษณะทางประชากรมีความสัมพันธ์กับความพร้อมของคนไทยในจังหวัดเชียงใหม่ในการสนองตอบความต้องการของคนญี่ปุ่นวัยเกษียณเรื่องการท่องเที่ยวแบบพำนักนานในจังหวัดเชียงใหม่
5. ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบพำนักนานและความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมญี่ปุ่น (ความรู้รวม) มีความสัมพันธ์กับความพร้อมของคนไทยในจังหวัดเชียงใหม่ในการสนองตอบความต้องการของคนญี่ปุ่นวัยเกษียณเรื่องการท่องเที่ยวแบบพำนักนานในจังหวัดเชียงใหม่
6. ทศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบพำนักนานนอกประเทศญี่ปุ่นและในจังหวัดเชียงใหม่ (ทศนคติรวม) มีความสัมพันธ์กับความพร้อมของคนไทยในจังหวัดเชียงใหม่ในการสนองตอบความต้องการของคนญี่ปุ่นวัยเกษียณเรื่องการท่องเที่ยวแบบพำนักนานในจังหวัดเชียงใหม่

¹ศิริชัย กาญจนวาสี, สถิติประยุกต์สำหรับการวิจัย, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), น. 148-149.

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างคนญี่ปุ่น

1. กลุ่มคนญี่ปุ่นวัยเกษียณจำนวน 342 ราย ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปทั้งชายและหญิง อาศัยในกรุงโตเกียว กรุงโอซาก้า เมืองฟูกูโอกะ และเขตอื่นๆ ในประเทศญี่ปุ่น และลงทะเบียนไว้ที่ศาลาว่าการ (City Hall) ของแต่ละเมือง เนื่องจากพื้นที่ทั้ง 3 แห่งในประเทศญี่ปุ่นนี้เป็นที่ตั้งของสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จึงน่าที่จะมีชาวญี่ปุ่นผู้มีความรู้เป็นนักท่องเที่ยวแบบทำนักรงานในประเทศไทยจำนวนมากพอสมควร โดยเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามและใช้หลักการทฤษฎีการหยาก กลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยเป็นที่คาดคะเนว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนหนึ่งอาจจะเป็นผู้ที่เคยมีประสบการณ์การท่องเที่ยวแบบทำนักรงานในต่างแดนหรือในประเทศไทยมาบ้างแล้วโดยเฉลี่ยปีละหนึ่งครั้ง เช่น ผู้ที่เป็นอาสาสมัครอาวุโส (Senior Volunteer) เนื่องจากมีทักษะทางภาษาอังกฤษในขั้นดี ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างอีกส่วนหนึ่งจะเป็นคนญี่ปุ่นวัยเกษียณที่ไม่เคยเดินทางท่องเที่ยวแบบทำนักรงานนอกประเทศญี่ปุ่นมาก่อนเลย กลุ่มตัวอย่างเหล่านี้จะกรอกแบบสอบถามเมื่อเดินทางมาติดต่อกิจธุระที่ศาลาว่าการประจำแต่ละเมือง โดยผู้ช่วยนักวิจัยที่เป็นนักเรียนท้องถิ่นและคณะจำนวน 6 คน จะยื่นแบบสอบถามให้กรอกและรับคืนเมื่อกรอกเสร็จ พร้อมทั้งตอบข้อซักถามใดๆ ที่มีเพื่อให้เกิดความกระจ่างในการให้ข้อมูล โดยระยะเวลาการเก็บข้อมูลได้เริ่มตั้งแต่วันที่ 20 มิถุนายนถึงวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2547 เป็นระยะเวลา 2 เดือน

2. กลุ่มคนญี่ปุ่นวัยเกษียณจำนวน 63 รายที่ทำนักรงานในจังหวัดเชียงใหม่ อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปทั้งชายและหญิง และเป็นสมาชิกของ Chiangmai Long Stay Life Club (CLLC) ซึ่งเป็นสมาคมญี่ปุ่นเดียวในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีคนวัยเกษียณลงทะเบียนด้วยมากที่สุด ในปี พ.ศ. 2547 สมาคมมีสมาชิกจำนวน 108 ราย เป็นเพศชาย 51 รายและเพศหญิง 57 ราย ส่วนใหญ่เป็นคู่สามีภรรยา มีส่วนน้อยที่เป็นโสด ม่าย หรือหย่าร้าง โดยเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามและใช้หลักการทฤษฎีการหยาก กลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) สมาคมนี้ตั้งอยู่เลขที่ 9 ถนนสิงหราช ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จัดตั้งขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ที่จะให้การต้อนรับและอำนวยความสะดวกแก่คนญี่ปุ่นวัยเกษียณที่ต้องการมาใช้ชีวิตแบบทำนักรงานในเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้เป็นนักท่องเที่ยวแบบทำนักรงานที่ได้สัมผัสการใช้ชีวิตในเชียงใหม่มาแล้วระยะหนึ่ง ทั้งนี้ ด้วยความร่วมมือและการประสานงานของผู้จัดการ

สมาคมนาย Soichiro Kawai ทำให้สมาชิกของสมาคมฯ ได้รับแบบสอบถามทุกครั้งที่เข้าร่วมการประชุม จนได้จำนวนสมาชิกผู้ตอบแบบฯ จำนวน 63 รายดังกล่าว โดยมีระยะเวลาการเก็บข้อมูลตั้งแต่วันที่ 1 – 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2547 เป็นระยะเวลา 1 เดือน

3. เจ้าหน้าที่ชาวญี่ปุ่นจำนวน 3 รายผู้มีหน้าที่ความรับผิดชอบดูแลงานด้านการท่องเที่ยวแบบพำนักนานในกรุงโตเกียว กรุงโอซาก้า และเมืองฟูกูโอกะ คือ นาง Yamada ผู้อำนวยการมูลนิธิเพื่อการท่องเที่ยวแบบพำนักนานที่กรุงโตเกียว นางสาว Akemi Inoue ผู้ช่วยผู้จัดการฝ่ายการตลาดของสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยประจำกรุงโอซาก้า และนาง Akiko Fujioka เจ้าหน้าที่ฝ่ายข้อมูลของสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยประจำเมืองฟูกูโอกะ โดยใช้วิธีสัมภาษณ์ทั่ว ๆ ไปและมีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาสาเหตุสำคัญของการเดินทางท่องเที่ยวแบบพำนักนานในต่างแดนของคนญี่ปุ่นวัยเกษียณ ระยะเวลาของการสัมภาษณ์คือช่วงระหว่างวันที่ 20-26 มิถุนายน พ.ศ. 2547 เป็นระยะเวลา 1 สัปดาห์ ณ ประเทศญี่ปุ่น

กลุ่มตัวอย่างคนไทยในจังหวัดเชียงใหม่

1. กลุ่มตัวอย่างคนเชียงใหม่จำนวน 400 รายที่อาศัยอยู่ในตำบลสุเทพ อำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ (ตำบลสุเทพมีประชากรรวม 18,436 คน แบ่งเป็นเพศหญิง 12,014 คนและเพศชายจำนวน 6,422 คน มีครัวเรือนรวม 6,787 หลังคาเรือน) โดยเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) และแบบเป็นระบบ (Systematic Random Sampling) เนื่องจากตำบลสุเทพเป็นพื้นที่ซึ่งคนญี่ปุ่นวัยเกษียณพำนักนานอยู่ในขณะนี้ เช่น ที่อาคารห้องชุดชมดอยและอาคารห้องชุดฮิลล์ไซด์พลาซ่า 4 โดยระยะเวลาการเก็บข้อมูลเริ่มตั้งแต่วันที่ 15 ตุลาคมถึงวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2547 เป็นระยะเวลา 1 เดือน

2. ผู้บริหารจังหวัดเชียงใหม่จำนวน 8 รายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ ทั้งในเขตอำเภอเมือง เขตตำบลสุเทพ และเขตอำเภอสันป่าตอง ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ นายกเทศมนตรีนครเชียงใหม่ นายอำเภอเมืองเชียงใหม่ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือเขต 1 นายกองค์การบริหารส่วนตำบลสุเทพ นายอำเภอสันป่าตอง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอำเภอสันป่าตอง โดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์โดยใช้คำถามปลายเปิดที่เป็นมาตรฐานเดียวกันระหว่างวันที่ 1-5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2547 เป็นระยะเวลา 5 วัน

3. คณะผู้นำหมู่บ้านปางจำนวน 10 ราย ณ หมู่ที่ 8 ตำบลสันกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ (อยู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ 20 กิโลเมตร มีจำนวนครัวเรือนรวม 209 หลังคาเรือน ประชากรจำนวน 706 คน) โดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์โดยใช้คำถามปลายเปิดที่เป็นมาตรฐานเดียวกันในวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2547

4. คณะผู้นำหมู่บ้านท่ากานจำนวน 22 ราย ณ หมู่ที่ 5 ตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ (อยู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ 35 กิโลเมตร มีจำนวนครัวเรือนรวม 443 หลังคาเรือน ประชากรจำนวน 1,355 คน) โดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์โดยใช้คำถามปลายเปิดที่เป็นมาตรฐานเดียวกันในวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2547

อนึ่ง จำนวนของการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างคนไทยในข้อ 2-4 นั้นดำเนินไปตามความสะดวกของผู้ให้สัมภาษณ์ในช่วงระยะเวลาของการวิจัยเป็นเกณฑ์ โดยมีเหตุผลหลักของการเลือกหมู่บ้านปางและหมู่บ้านท่ากานเพื่อสนองตอบความต้องการของคนญี่ปุ่นวัยเกษียณที่อาจต้องการร่วมทำกิจกรรมกับชาวบ้านที่อยู่ห่างจากอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ออกไป ทั้งนี้ เกณฑ์การเลือกหมู่บ้านทั้งสองนี้เป็นไปตามหลักการของ Center of Gravity ที่ถือเอาความเจริญทางด้านวัตถุ ระยะห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ ความสามารถในการเข้าถึงพื้นที่ ตลอดจนความสะดวกสบายของสาธารณูปโภค

นอกจากนี้ ผู้วิจัยจะทำการสังเกตการณ์อย่างไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Observation) ในชุมชนญี่ปุ่นและชุมชนไทยอีกด้วย

การสร้างเครื่องมือที่ใช้สำรวจกลุ่มตัวอย่างคนญี่ปุ่นวัยเกษียณและคนไทย

ในการสร้างเครื่องมือที่ใช้สำรวจกลุ่มตัวอย่างนั้น ผู้วิจัยได้วางลำดับขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือดังต่อไปนี้

1. การศึกษาค้นคว้าวิธีการสร้างแบบสอบถาม ได้แก่ วิธีการวัดความรู้-ทัศนคติ-ความต้องการ/ ความพร้อมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวประเภทต่างๆ โดยได้ข้อมูลความรู้มาจากรายงานการวิจัย หนังสือ และการปรึกษาหารือผู้มีความรู้ทางสถิติศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม โดยการกำหนดข้อมูลและขอบเขตของเนื้อหาในการสร้างแบบสอบถามนั้น ผู้วิจัยได้นำเอาวัตถุประสงค์ กรอบแนวคิด และสมมติฐานงานวิจัยมาเป็นแนวทางในการกำหนด

2. การลงมือสร้างแบบสอบถามตามขอบเขตเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยแบ่งแบบสอบถามออกออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่

2.1 ส่วนที่ 1 เป็นการวัดความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบพำนักราน

และความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ลักษณะเป็นมาตราประเมินค่า (Rating Scale) โดยให้กลุ่มตัวอย่างประเมินค่าด้วยตนเอง จึงกำหนดตัวเลือกไว้เพียง 3 ระดับเท่านั้น คือ ระดับมาก (มีความหมายว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ในข้อความที่ถามเป็นอย่างดี) ระดับปานกลาง (มีความหมายว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ในข้อความที่ถามบ้าง) และระดับน้อย (มีความหมายว่าผู้ตอบแบบสอบถามไม่มีความรู้ในข้อความที่ถามเลย)² ด้วยการหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ และเนื่องจากมาตราการวัดที่กำหนดไว้เป็นมาตราอันดับ (Ordinal Scale) จึงทำการหาค่ามัธยฐาน (โดยให้ค่าดังนี้ ระดับมากเท่ากับ 3 ระดับปานกลางเท่ากับ 2 และระดับน้อยเท่ากับ 1) อีกทั้งยังให้ค่าเฉลี่ยเพื่อความสะดวกในการแบ่งกลุ่ม (โดยมีช่วงคะแนนดังนี้ 1.00-1.66 เท่ากับระดับน้อย 1.67-2.33 เท่ากับระดับปานกลาง 2.34-3.00 เท่ากับระดับมาก)

2.2. ส่วนที่ 2 เป็นการวัดทัศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบทำนันทนาการนอกประเทศญี่ปุ่นและในจังหวัดเชียงใหม่ ลักษณะเป็นมาตราประเมินค่า (Rating Scale) โดยให้กลุ่มตัวอย่างประเมินค่าด้วยตนเอง จึงกำหนดตัวเลือกไว้เพียง 3 ระดับเท่านั้น คือ ระดับเห็นด้วย (มีความหมายว่าผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยเต็มที่กับข้อความนั้นๆ) ระดับไม่แน่ใจ (มีความหมายว่าผู้ตอบแบบสอบถามไม่มั่นใจกับข้อความนั้นๆ เท่าใดนัก) และระดับไม่เห็นด้วย (มีความหมายว่าผู้ตอบแบบสอบถามไม่เห็นด้วยกับข้อความนั้นๆ แต่ประการใด) ด้วยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่ามัธยฐาน และค่าเฉลี่ย (ตามรายละเอียดในข้อ 2.1)

2.3 ส่วนที่ 3 เป็นการวัดความต้องการ/ความพร้อมในการสนองตอบความต้องการเรื่องการท่องเที่ยวแบบทำนันทนาการในจังหวัดเชียงใหม่ แบ่งเนื้อหาออกเป็น 6 หมวด ได้แก่ หมวดที่พักอาศัย หมวดอาหารการกิน หมวดกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย หมวดการเรียนรู้กิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย หมวดกิจกรรมอาสาสมัครเพื่อชุมชนไทย และหมวดคุณภาพการให้บริการโดยภาครัฐของไทย ลักษณะเป็นมาตราประเมินค่า (Rating Scale) โดยให้กลุ่มตัวอย่างประเมินค่าด้วยตนเอง จึงกำหนดตัวเลือกไว้เพียง 3 ระดับเท่านั้น คือ ระดับมาก (มีความหมายว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการ/ความพร้อมฯ ให้มีสิ่งที่มีข้อความนั้นกล่าวไว้มาก) ระดับปานกลาง (มีความหมายว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการ/ความพร้อมฯ ให้มีสิ่งที่มีข้อความนั้นกล่าวไว้ปานกลาง) และระดับน้อย (มีความหมายว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการ/ความ

²Joseph F. Healey, *Statistics: A Tool for Social Research*, 7th ed. (Belmonte: Wadsworth Publishing Company, 2005), p. 13.

พร้อมๆ ให้มีสิ่งที่ข้อความนั้นกล่าวไว้น้อย) ด้วยการหาค่าความถี่ คำร้อยละ คำมัธยฐาน และค่าเฉลี่ย (ตามรายละเอียดในข้อ 2.1)

2.4 ส่วนที่ 4 เป็นคำถามเปิดเพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบพำนักนานในจังหวัดเชียงใหม่ของคนญี่ปุ่นวัยเกษียณอายุ 60 ปีขึ้นไป ทั้งชายและหญิง

2.5 ส่วนที่ 5 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางประชากรของผู้ตอบแบบสอบถาม เนื่องจากคำถามในส่วนนี้เกี่ยวข้องกับความเป็นส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามค่อนข้างมาก เช่น คำถามเกี่ยวกับรายได้และรายจ่าย จึงสมควรนำมาไว้เป็นส่วนท้ายสุดของแบบสอบถาม

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้สำรวจกลุ่มตัวอย่างคนญี่ปุ่นวัยเกษียณและคนไทย

การนำแบบสอบถามดังกล่าวเสนอแก่คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิทางสถิติศาสตร์ เพื่อทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงทางเนื้อหา (Content Validity) เพื่อพิจารณาหาความสอดคล้อง โดยใช้แบบประเมินความสอดคล้องที่ประกอบด้วยรายการสอดคล้องให้คะแนนเท่ากับ 1 ไม่แน่ใจให้คะแนนเท่ากับ 0 และไม่สอดคล้องให้คะแนนเท่ากับ -1 โดยค่าเฉลี่ยความสอดคล้อง IOC (Index of Item, Objectivity, and Congruence) เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ และได้มีการปรับแก้เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ก่อนการแปลแบบสอบถามเป็นภาษาญี่ปุ่นเพื่อทดลองใช้ (Try-Out) ดังนี้

การทดลองใช้แบบสอบถามกับคนญี่ปุ่น

แบบสอบถามถูกทดลองใช้กับคนญี่ปุ่นทั้งชายและหญิงที่เป็นสมาชิกโรงเรียน American School Bangkok (ภาษาไทยใช้ชื่อเดียวกัน) จำนวน 14 รายและคนญี่ปุ่นที่เป็นสมาชิกสมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น) จำนวน 14 ราย รวมทั้งสิ้น 28 ราย โดยได้ดำเนินการระหว่างวันที่ 1-31 มีนาคม พ.ศ. 2547 เป็นระยะเวลา 1 เดือน อนึ่ง เนื่องจากความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับมา มีเพียง 28 ฉบับจากจำนวนทั้งสิ้น 40 ฉบับ และด้วยข้อจำกัดด้านกลุ่มตัวอย่างที่เป็นชาวญี่ปุ่นเพศหญิงที่ค่อนข้างหาได้ยาก ผู้วิจัยจึงมีกลุ่มตัวอย่างคนญี่ปุ่น

สำหรับการทดลองใช้แบบสอบถามรวม 28 รายเท่านั้นแทนที่จะเป็น 30 รายตามหลักการทั่วไป³ โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาปรับปรุงเพื่อให้เกิดความชัดเจน (Objectivity) และให้เกิดความเหมาะสม (Appropriateness) ยิ่งขึ้นก่อนการคัดเลือกข้อที่ตีมาใช้จริง ซึ่งจากการทดสอบหาค่าความเชื่อถือได้ (Reliability) ในครั้งแรกระดับความเชื่อถือได้ของส่วนความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบพำนักนานและวัฒนธรรมของคนไทยมีค่าเท่ากับ 0.6694 ส่วนทัศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบพำนักนานนอกประเทศญี่ปุ่นและในจังหวัดเชียงใหม่มีค่าเท่ากับ 0.7695 ส่วนความต้องการเรื่องการท่องเที่ยวแบบพำนักนานในจังหวัดเชียงใหม่ของคนญี่ปุ่นวัยเกษียณมีค่าเท่ากับ 0.9268⁴ ตามการหาค่าความเชื่อถือได้แบบสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha) ของครอนบาค (Cronbach) โดยใช้สูตรหาค่าความเชื่อถือได้⁵ ดังนี้

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left\{ 1 - \frac{\sum V_i}{V_t} \right\}$$

α	=	ค่าความเชื่อถือได้
k	=	จำนวนข้อ
V_i	=	ความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ
V_t	=	ความแปรปรวนของคะแนนรวมทุกข้อ

ผลจากการทดลองใช้แบบสอบถามในกลุ่มตัวอย่างคนญี่ปุ่นดังกล่าวเกิดความจำเป็นที่จะต้องตัดข้อความบางข้อในแบบสอบถามเดิมออกไป⁶ โดยเกณฑ์ที่ใช้ คือ รายข้อที่มีระดับความเชื่อถือได้ด้วยค่าน้อยกว่า 0.3 หรือรายข้อที่มีค่าติดลบ⁷

³Ronald E. Wapole, *Introduction to Statistics*, 2nd ed. (London: Collier McMillan, 1990), p. 136.

⁴ดูรายงานค่าความเชื่อถือได้ของกลุ่มตัวอย่างคนญี่ปุ่นครั้งที่หนึ่งที่ภาคผนวก ค, น. 303.

⁵วิเชียร เกตุสิงห์, *คู่มือการวิจัย การวิจัยเชิงปฏิบัติ*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537), น. 93.

⁶ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ค, น. 308.

⁷Arthur Aron and Elaine N. Aron, *Statistics for Psychology*, 2nd ed. (New

หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบหาค่าความเชื่อถือได้อีกครั้ง โดยในครั้งที่สอง ระดับความเชื่อถือได้ของส่วนความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบพำนักนานและวัฒนธรรมของคนไทยมีค่าเท่ากับ 0.7617 ส่วนทัศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบพำนักนานนอกประเทศญี่ปุ่นและในจังหวัดเชียงใหม่มีค่าเท่ากับ 0.8011 ส่วนความต้องการเรื่องการท่องเที่ยวแบบพำนักนานในจังหวัดเชียงใหม่ของคนญี่ปุ่นวัยเกษียณมีค่าเท่ากับ 0.9453⁸ พร้อมทั้งเกิดความจำเป็นที่จะต้องตัดข้อความอีก 2 ข้อความออกจากส่วนของทัศนคติ ได้แก่ เคยมาเที่ยวที่จังหวัดเชียงใหม่ และ เชียงใหม่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากประเทศญี่ปุ่นนัก⁹

ส่วนของคำถามเปิด (ส่วนที่ 4) ที่เป็นการแสดงความคิดเห็นนั้นปรากฏว่ามีผู้ให้ความคิดเห็นรวม 11 ราย¹⁰ หนึ่ง จากคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ของเจ้าหน้าที่ในประเทศญี่ปุ่น ผู้วิจัยได้ปรับแก้แบบสอบถามให้เหมาะสมกับการใช้งานจริงยิ่งขึ้น¹¹ จึงทำให้แบบสอบถามฉบับที่แก้ไขแล้วหลังการทดลองใช้คงเหลือคำถามในส่วนของความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบพำนักนานและวัฒนธรรมของคนไทยจำนวน 6 ข้อ ส่วนของทัศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบพำนักนานนอกประเทศญี่ปุ่นและในจังหวัดเชียงใหม่จำนวน 9 ข้อ ส่วนของความต้องการเรื่องการท่องเที่ยวแบบพำนักนานในจังหวัดเชียงใหม่จำนวน 37 ข้อ (โดยมีข้อถามจำนวน 2 ข้อที่เกี่ยวกับการตัดสินใจเรื่องที่อยู่อาศัยโดยจะปรึกษาเพื่อนคนญี่ปุ่นด้วยกันเองหรือปรึกษามาคนญี่ปุ่นในจังหวัดเชียงใหม่ นั้น ผู้วิจัยจะใช้เป็นข้อมูลในการให้ข้อเสนอแนะในบทที่ 5 ต่อไป) คำถามเปิดจำนวน 1 ข้อ และข้อมูลลักษณะทางประชากรของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 10 ข้อ รวมข้อถามทั้งสิ้นจำนวน 63 ข้อ¹²

Jersey: Prentice Hall, 1999), pp. 526-528/551-553.

⁸ Ibid., p. 527.

⁹ ดูรายงานค่าความเชื่อถือได้ของกลุ่มตัวอย่างคนญี่ปุ่นครั้งที่สองที่ภาคผนวก ค, น. 310.

¹⁰ ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ค, น. 314.

¹¹ ดูรายละเอียดที่ภาคผนวก ค, น. 316.

¹² ดูแบบสอบถามคนญี่ปุ่นในภาคภาษาญี่ปุ่นได้ที่ภาคผนวก ค, น. 318 และในภาคภาษาไทยได้ที่ภาคผนวก ค, น. 327.

การทดลองใช้แบบสอบถามกับคนไทย

แบบสอบถามถูกทดลองใช้กับคนอยุธยาจำนวน 105 รายระหว่างวันที่ 1-10 ตุลาคม พ.ศ. 2547 เป็นระยะเวลา 10 วัน เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่าชาวอยุธยาค่อนข้างมีความคุ้นเคยกับนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นที่นิยมเยี่ยมชมมโหสถสถานและโบราณวัตถุในจังหวัดอยุธยา สาเหตุของการเก็บข้อมูลระหว่างการทดลองใช้จำนวนมากถึง 105 รายนี้ เนื่องจากการเก็บข้อมูลครั้งแรกจำนวน 40 รายนั้นผู้วิจัยไม่สามารถอ่านค่าความเชื่อถือได้อย่างน่าพอใจ เนื่องจากจำนวนข้อถามมีจำนวนน้อยกว่าการสอบถามคนญี่ปุ่นเมื่อครั้งทดลองใช้แบบสอบถามอยู่มาก หลังจากที่ผู้วิจัยตัดสินใจขยายการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างชาวอยุธยาจำนวนถึง 105 รายแล้ว จึงได้ค่าความเชื่อถือได้ที่น่าพอใจ โดยค่าความเชื่อถือได้ในครั้งแรกเพียงครั้งเดียวของส่วนความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบพำนักนันทนาการและวัฒนธรรมของคนญี่ปุ่นมีค่าเท่ากับ 0.8042 ส่วนทัศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบพำนักนันทนาการนอกประเทศญี่ปุ่นและในจังหวัดเชียงใหม่มีค่าเท่ากับ 0.7932 ส่วนความพร้อมของคนไทยในการสนองตอบความต้องการของคนญี่ปุ่นวัยเกษียณเรื่องการท่องเที่ยวแบบพำนักนันทนาการในจังหวัดเชียงใหม่มีค่าเท่ากับ 0.9055¹³ สำหรับคำถามเปิด (ส่วนที่ 4) ที่เป็นการแสดงความคิดเห็นนั้นปรากฏว่ามีผู้ให้ความคิดเห็นรวม 80 ราย¹⁴

ดังนั้น แบบสอบถามฉบับที่แก้ไขแล้วหลังการทดลองใช้มีข้อถามในส่วนความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบพำนักนันทนาการและวัฒนธรรมของคนญี่ปุ่นจำนวน 7 ข้อ ส่วนทัศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบพำนักนันทนาการนอกประเทศญี่ปุ่นและในจังหวัดเชียงใหม่จำนวน 9 ข้อ ส่วนความพร้อมของคนไทยในการสนองตอบความต้องการของคนญี่ปุ่นวัยเกษียณเรื่องการท่องเที่ยวแบบพำนักนันทนาการในจังหวัดเชียงใหม่จำนวน 37 ข้อ (ตามแบบสอบถามที่ใช้กับกลุ่มตัวอย่างคนญี่ปุ่นเพื่อเป็นการสำรวจความพร้อมของคนไทยในการสนองตอบความต้องการที่ได้ระบุไว้ โดยมีข้อถามจำนวน 2 ข้อที่เกี่ยวกับความพร้อมฯ ที่จะให้คนญี่ปุ่นวัยเกษียณตัดสินใจเรื่องที่อยู่อาศัยโดยการปรึกษาเพื่อนคนญี่ปุ่นด้วยตนเอง หรือปรึกษาสมาคมญี่ปุ่นในจังหวัดเชียงใหม่ นั้น ผู้วิจัยจะให้เป็นข้อมูล

¹³ดูรายงานค่าความเชื่อถือได้ของกลุ่มตัวอย่างคนไทยครั้งที่หนึ่งได้ที่ภาคผนวก ค, น. 335.

¹⁴ดูรายละเอียดภาคผนวก ค, น. 340.

ในการให้ข้อเสนอแนะในบทที่ 5 ต่อไป) คำถามเปิดจำนวน 1 ข้อ และข้อมูลลักษณะทางประชากรของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 9 ข้อ รวมข้อถามทั้งสิ้นจำนวน 63 ข้อ¹⁵

อนึ่ง ในการสัมภาษณ์โดยใช้คำถามปลายเปิดที่เป็นมาตรฐานเดียวกันนั้น หลังจากผู้วิจัยได้ข้อมูลจากแบบสอบถามของคนญี่ปุ่นและคนไทยแล้ว จะนำข้อมูลเหล่านั้นมาออกแบบแนวคำถามในการสัมภาษณ์ผู้บริหารจังหวัดเชียงใหม่¹⁶ กลุ่มผู้นำหมู่บ้านป่าบางและกลุ่มผู้นำหมู่บ้านท่ากาน¹⁷ โดยนำเสนอข้อมูลด้วยการบรรยายต่อไป

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับส่วนของความรู้ ทัศนคติ ความต้องการ / ความพร้อมในการสนองตอบความต้องการฯ และลักษณะทางประชากรของผู้ตอบแบบสอบถาม จะเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Mode of Data Analysis) โดยมีการดำเนินการตามลำดับดังนี้ การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้ข้อมูลแล้วมาตรวจดูความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม การลงรหัสตามคู่มือการลงรหัส การตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง การถ่ายรหัสดลงในแบบฟอร์มถ่ายข้อมูล การบรรจุข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์ และการใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปสำหรับวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for the Social Science)

สำหรับคำถามเปิดในส่วนที่ 4 และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และจากการสังเกตการณ์อย่างไม่มีโครงสร้างในแต่ละชุมชน เป็นการนำเสนอข้อมูลด้วยการบรรยาย

สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

¹⁵ ดูแบบสอบถามคนไทยได้ที่ภาคผนวก ค, น. 341.

¹⁶ ดูแนวคำถามในการสัมภาษณ์โดยใช้คำถามปลายเปิดที่เป็นมาตรฐานเดียวกันที่ใช้กับผู้บริหารจังหวัดเชียงใหม่ได้ที่ภาคผนวก ค, น. 350.

¹⁷ ดูแนวคำถามในการสัมภาษณ์โดยใช้คำถามปลายเปิดที่เป็นมาตรฐานเดียวกันที่ใช้กับกลุ่มผู้นำหมู่บ้านป่าบางและหมู่บ้านท่ากานได้ที่ภาคผนวก ค, น. 352.

1. การวิเคราะห์เบื้องต้น ใช้การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยการแจกแจงความถี่และการหาค่าร้อยละเพื่ออธิบายลักษณะทางประชากร และการแจกแจงความถี่ การหาค่าร้อยละ การหาค่ามัธยฐาน และการหาค่าเฉลี่ยเพื่ออธิบายระดับความรู้ ระดับทัศนคติ และระดับความต้องการ/ระดับความพร้อมในการสนองตอบความต้องการฯ เรื่องการท่องเที่ยวแบบพำนักรถนอนของคนญี่ปุ่นวัยเกษียณในจังหวัดเชียงใหม่

2. การทดสอบสมมติฐาน ใช้การวิเคราะห์สถิติเชิงอ้างอิง (Inferential Statistics) โดยใช้สถิติ непараметрические (Non-Parametric Statistics) ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับงานวิจัยฉบับนี้หลายประการ ได้แก่ (1) สถิติ непараметрические เป็นสถิติที่มีข้อกำหนดเบื้องต้นทางสถิติ (Assumption) น้อย (2) สถิติ непараметрические ไม่คำนึงถึงรูปทรงการแจกแจงของประชากร (Distribution-Free Method) (3) สถิติ непараметрические มีความเหมาะสมกับการทดสอบสมมติฐานทางงานวิจัย (Research Investigation) (4) สถิติ непараметрические ใช้ทดสอบความเป็นอิสระ (Test of Independence) ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามด้วยการแจกแจงค่าไคสแควร์ (Chi-Square) ซึ่งมีความเหมาะสมกับตัวแปรมาตรนามบัญญัติ (Nominal Scale) และมาตราอันดับ (Ordinal Scale) (5) สถิติ непараметрические เป็นสถิติที่สามารถเข้าใจได้ง่าย และ (6) สถิติ непараметрические มีความเหมาะสมในการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ เพราะเป็นการตีความหมายแบบตรง (Direct Interpretation) ซึ่งแตกต่างจากสถิติแบบพารามेटริก¹⁸ โดยมีรายละเอียดการอ่านค่าสถิติดังนี้

2.1 การอ่านค่าจากตารางไขว้ (Cross-Tabulation) การแจกแจงค่าไคสแควร์ (Chi-Square Distribution) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามในสมมติฐานแต่ละข้อ ตามสูตรดังนี้

$$\text{สูตรการคำนวณ : } \chi^2 = \sum_{i=1}^r \sum_{j=1}^c \left[\frac{(O_{ij} - E_{ij})^2}{E_{ij}} \right] \quad \text{เมื่อ } df = (r-1)(c-1)$$

2.2 การพยากรณ์ตัวแปรตามโดยตัวแปรอิสระด้วยพื้นฐานของ “การลดความคลาดเคลื่อนอย่างเป็นสัดส่วน” (Proportional Reduction in Error or PRE) ด้วยเทคนิค

¹⁸Sidney Siegel and John N. Castellan, Jr., Nonparametric Statistics for the Behavioral Sciences, 2nd ed. (New York: McGraw-Hill Book Company, 1988), pp. 33-36.

Lambda แบบผสมมาตร (หมายถึง ไม่มีการย้อนกลับของความสัมพันธ์จากตัวแปรตามสู่ตัวแปรอิสระใดๆ) เมื่อตัวแปรอิสระเป็นตัวแปรมาตรนามบัญญัติ (Nominal Scale) และตัวแปรตามเป็นตัวแปรมาตราอันดับ (Ordinal Scale) และค่า Somers'd แบบผสมมาตร เมื่อตัวแปรอิสระและตัวแปรตามเป็นตัวแปรมาตราอันดับ (Ordinal Scale) ตามสูตรในลำดับดังนี้¹⁹

$$\lambda_B = \frac{P[\text{error}] - P[\text{error}|A]}{P[\text{error}]}$$

$$\Delta_{AB} = \frac{P[A \& B \text{ agree in order}] - P[A \& B \text{ disagree in order}]}{P[\text{a pair of observations are not tied on } B]}$$

ทั้งนี้ ผู้วิจัยยังได้ทำการสำรวจลักษณะทางประชากรที่แสดงความแตกต่าง (Significant Difference) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ <math> < 0.05 </math> ด้านความต้องการ/ ความพร้อมในการสนองตอบความต้องการฯ ในทุกกลุ่มตัวอย่าง โดยจะเน้นที่อายุ ระดับการศึกษา งานที่ทำก่อนเกษียณ/งาน (อาชีพ) และรายได้ ซึ่งเป็นลักษณะทางประชากรที่นิยมสำรวจในการศึกษาพฤติกรรมทางท่องเที่ยว²⁰ ดังรายละเอียดที่จะปรากฏในบทต่อไป

¹⁹ เกื้อ วงศ์บุญสิน, “การใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการวิจัย,” ใน การวิจัยทางสังคมปฏิบัติการเหนือตำรา, รวบรวมและจัดพิมพ์โดย พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โสมาธรรม, 2540), น.121-127; Sidney Siegel and John N. Castellan, Jr., Nonparametric Statistics for the Behavioral Sciences, pp. 299/303-310.

²⁰ บุญณิดา โสดา, “ปัจจัยที่มีอิทธิพลในการเลือกแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวอิสระชาวต่างประเทศที่เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), น. 16.